

Az elhanyagolt népkönyvtárügy

A népművelődésnek egyik igen fontos szerve, az iskolán kívüli népnevelés jelentékeny eszköze a *népkönyvtár*. A jó népkönyvtárt éppen ezért úgy kell összeállítani, terjeszteni, használatát megszervezni, hogy az minden tekintetben megfeleljen annak a feladatnak, melynek elvégzésére hivatott. Egy népnek legnagyobb kincsét: a *nyelvét* a maga ragyogó tisztaságában kell munkálnia, hogy nemzedékről nemzedékre tovább szállhasson. Lélekben gazdagítani, erkölcsben erősíteni, szellemben művelni, szakismeretekben gyarapítani a fő feladata. Hivatott arra, hogy hozzászoktassa népünket a jó könyv olvasásához, szeretetéhez; népünk művelődési vágyát, olvasási szomját kell kielégítenie.

I

Sajnos, a romániai magyarság népkönyvtárügye kétségbeejtő állapotban van. Az 1930-ban kiadott *Erdélyi Magyar Évkönyv* mutat rá először a népkönyvtárak elhanyagolt helyzetére. A *Magyar Minerva* 1912–13. évi V. kötetének adatai alapján megállapítható, hogy összesen 1417 népkönyvtár volt a Romániához csatolt magyarlakta területen. De a háborús és forradalmi események nagy pusztítást vittek véghez az erdélyi magyar népkönyvtárállományban. Az 1928–29-ben történt számbavételnél az 1440 címre küldött megkeresés után megállapítást nyert, hogy a régiből csupán 179 népkönyvtár áll fenn. A hiányokat pótolandó a kolozsvári *Juventus* iroda 94 új népkönyvtárt helyezett el 1929 végéig. A vevők nagyrészből papok, szövetkezetek, egyházi közületek. A kiosztott népkönyvtár a „*Magyar Nép Könyvtára*” nevet viseli. Első sorozata 54 bekötött könyvből áll. Anyaga három részre oszlik: a) a *Magyar Nép Könyvtára*, b) a *Magyar Ifjúság Könyvtára*, c) *Külföldi Művek*.

Ebből a könyvsorozatból 1929 óta még 269 könyvtár került elhelyezésre a Minerva R. T. nyomdai vállalat támogatása mellett. Tehát 20 esztendő alatt 363 könyvtár helyeztetett el a falvakban, összesen 25.000 könyv. A sorozat előbb 54 kötetből állt, majd később 70 darabra egészítették ki. Ezt a népkönyvtárakciót első komoly kísérletnek kell tekintenünk. Kétségtelenül pozitív eredményt jelent. De ugyanakkor meg kell állapítanunk, hogy ez csak az első lépés – ennek a kérdésnek komoly és most már *késedelem nélkül való* megoldása felé. A 70 kötetes sorozatból sok könyv kifogyott s így a sorozat ma már hiányos. A sorozat egyébként nem volt céltudatos népnevelői gondolat alapján összeállított rendszeres gyűjtemény, így nem is felelhetett meg az eszményi követelményeknek.

E népkönyvtárterjesztő vállalkozásokon kívül még több irányban is történtek igen tiszteletreméltó kísérletek. Bár nem szorosan népkönyvtárakciót folytatott a már hatodik évfolyamába lépő „Erdélyi Iskola”, azonban munkája a népvezetők nevelése, tájékoztatása szempontjából a legnagyobb figyelmet érdemli. Külön kiadványai, különösen irodalomtörténete, e téren igen értékes szolgálatot tettek.

Az *Ágisz* szövetkezet 2 éve fogott hozzá népkönyvtársorozatának kiadásához. Érdeme: a) olcsóbbá, hozzáférhetőbbé tette a könyvet, így népünkhöz is könnyebben eljut, b) a terjesztésben fürgébbnek és mozgékonyabbnak bizonyult, c) kísérletet tett a népkönyvtár rendszeresítésére egységes típusú népkönyvtársorozatával. De ez a kísérlet sem találta meg a céltudatosan összeállított és megírt népkönyvtártípust, amire szükségünk van.

Az egyházak iratterjesztő munkája is igen figyelemreméltó. Kétségtelen népnevelői munkát végeznek, azonban munkájuk csak az elhanyagolt népkönyvtárügy kiegészítőjének tekinthető.

Az EGE könyvei, füzetei, nyomtatványai szakismeretekben gazdagították népünket, de itt is az a feladat vár az EGE-re, hogy megalkossa a rendszeresen összeállított gazdaköri népkönyvtártípust, mely olcsóságánál fogva eljuthat minden faluba. A megfelelő szakkönyvek összeválogatásával olyan segítőtársat kell adnia falusi népünknek, amelyik a mindennapi gazdasági, gyakorlati kérdésekről, a haladás új módszereiről állandóan tájékoztatja, tanítja és *ezáltal nélkülözhetetlen segédeszközévé válik népünknek.*

A népkönyvtárterjesztői munka sem tudta társadalmunk vezető rétegét megmozdítani, felrázni és felhívni arra a kötelezettségre, ami *e téren reá hárul.* A kiadott könyvek olvasásának megszervezése, a könyvtárak további irányítása, fejlesztése, élettél való megtöltése is kiesett munkájának köréből. Szomorúan kell megállapítanunk azt aényt, hogy a 20 év alatt kiosztott 363 könyvtárból sok van, amelyik olvasatlanul porosodik egy-egy szekrény mélyében.

Állapítsuk meg sorrendileg, melyek azok a hibák és okok, amelyekért „elhanyagolt népkönyvtárügyről” kell beszélnünk.

1. Nincsen céltudatos népnevelői gondolat alapján összeválogatott és megíratott könyvekből álló népkönyvtárunk.

2. Nem találták meg a terjesztésnek ama rendszeres formáját, amellyel összes magyar falvainkba elhelyezhetőek lettek volna a népkönyvtárak.

3. A könyvtár kezelése, fejlesztése, a könyvolvasás megszervezése teljesen figyelmen kívül hagyatott.

4. Társadalmunk illetékes rétegeinek figyelmét nem hívták fel arra, hogy feladata és kötelessége e probléma megoldásához áldozatkészségével hozzájárulni.

II

Új népkönyvtármozgalom előtt állunk tehát. Mielőtt leszögeznők mi is a teendő, meg kell állapítanunk, hogy Európa más országaiban milyen nagy súlyt fektetnek a népkönyvtárak kérdésére. Mint igen figyelemreméltó intézkedést kell megemlítenem a Csehszlovák Köztársaságban 1919. július 22-én hozott közszégi közkönyvtárakról szóló törvényt és annak végrehajtási utasítását. Úgy a 12 szakaszos törvény, valamint a 65 cikkből álló végrehajtási utasítás, elrendeli, hogy min-

den politikai község köteles a lakosság minden rétege műveltségének kiegészítése és mélyítése céljából művelő, oktató és szórakoztató olvasmányokkal felszerelt köz-könyvtárakat létesíteni, fenntartani és az egész lakosság részére hozzáférhetővé tenni. A nemzeti kisebbségekkel bíró politikai községekben a kisebbség számára is létesítendő egy külön könyvtár, vagy az általános könyvtárnak egy külön osztálya, ha ezen kisebbség az utolsó népszámlálás szerint legalább négyszáz személyt mutat fel. Ha az összlakosságnak csak 10 százalékát érik el, úgy több község részére kell közös könyvtárat létesíteni. A végrehajtási utasítás részletesen foglalkozik a könyvtárak létesítésének, használatának, igazgatásának, felügyeletének rendezésével és részletesen intézkedik arra nézve, hogy minden község minden lakója anyanyelvre való tekintet nélkül megtalálja a közkönyvtárban azt az olvasmányt, amellyel műveltségét mélyíteni tudja. Külön rendelet szabályozza, hogy a járási művelődési választmányok miképpen működnek közre a községi népkönyvtár szervezésében. Külön végrehajtási utasítás intézkedik a könyvtártörvény szlovenszkoí végrehajtására, valamint a ruszinszkoí közkönyvtárak megszervezésére vonatkozólag. A népkönyvtárak igazgatásában is biztosítja etnikai származásra való tekintet nélkül az arányos képviselést.

Tisztában kell lennünk tehát azzal, hogy mi állami támogatás hiányában, csak saját erőnkre támaszkodva, végezhethetjük el ezt a feladatot. Szükséges, hogy illetékes intézményeink együttes tanácskozáson vegyenek részt, amelyen közös elhatározás alapján alkossák meg az új Erdélyi Magyar Népkönyvtár típusát s állapítsassanak meg azok az irányelvek, munkatervek és teendők, amelyek egy komoly, rendszeres népkönyvtár-mozgalmat jelentenek.

1. Határoztassanak meg azok a népkönyvtár kategóriák, amelyeket életkörülményeink indokoltta és szükségessé tesznek.

2. Állíttasson össze meghatározott rendszer alapján az a könyvsorozat, amely megközelíti azt az eszményi követelményt és törekvést, amellyel népművelői feladatunknak eleget tudunk tenni. Amennyiben nem áll rendelkezésünkre minden könyv, úgy irattassék meg íróink által. A könyvkiadók álljanak mind e közösségi munka szolgálatába.

3. Készíttessék a könyvtárterjesztésre vonatkozólag rendszeres munkaterv.

4. Szerveztessék meg a népkönyvtárak elhelyezése, kezelése, ellenőrzése, iránnyitása, terjesztése és fokozzuk népünkben a jó könyv iránti szeretetet.

5. Meg kell indítani egy erőteljes társadalmi munkát, fel kell ébreszteni társadalmunk illetékes rétegeinek lelkiismeretét, fel kell hívnunk figyelmét arra a kötelességre, ami e téren reá hárul.

Hiszem, hogy vezető társadalmunk meg fogja érezni azt a hatalmas feladatot, ami e tekintetben reá hárul. Tudjuk azt, hogy a kultúránkhoz való ragaszkodás igénybe veszi lelkünk egész áldozatkészségét és ez a munka sokszor jelentett fáradságos küzdelmet részünkre. Nem torpanhatunk meg a nehézségek előtt. Az a magyar értelmiség, amelyik ma anyagi nehézségek között küzd, mégis tudni fogja, mi a kötelessége a nemzetfenntartó nép széles rétegeivel szemben és meg fogja hozni azt az áldozatot, amivel még jobban kapcsolódik testvéri közösségbe a magyar nép egyszerű fiaival.

Hiszem, hogy soraimmal és e téren kifejtendő munkámmal hozzájárulok az erdélyi magyar népkönyvtárügy új korszakának megnyitásához.

TELEKI ÁDÁM